

Veckans växt v. 26 2008

Purrhavre (*Avena strigosa* Schreb.)

Sverige är inte särskilt rikt på vilda släktingar till de "stora" sädesslagen korn, vete, havre eller råg. Alltsomoftast handlar det om gräsarter som är så avlägset besläktade att de nästan är hart när omöjliga att ens korsa med de odlade grödorna. Dessutom är flera av dem notoriska ogräs - t.ex. kvickrot och flyghavre - som kanske gör att de uppfattas som "riskabla" att arbeta med. Men de kan faktiskt ha egenskaper som gör att de trots allt är intressanta för växtförädlingen. Det kan vara anlag för motståndskraft mot sjukdomar, köld- eller torkresistens, eller annat. I vete har det gått att föra in gener för flerårighet, vilket innebär att veteplantan växer upp på nytt efter skörd.

Purrhavren är en rätt avlägsen släkting till den odlade havren (*Avena sativa*). Till skillnad mot denna som har tredubbelt kromosomtall (42 kromosomer) har purrhavren bara 14 och s.k. enkel uppsättning. Det gör att det är riktigt besvärligt att skapa hybrider dessa arter emellan. Trots det har purrhavren faktiskt tjänat som en

gröda i historisk tid i vårt land och är fortfarande odling i vissa länder, bl.a. på de västskotska öarna Hebriderna. Där odlar man den som en fodergröda till djuren och inte till mogen skörd, eftersom fröna är mycket små. I Brasilien finns faktiskt också några sorter framtagna med extra frodig växt.

Arten ser ut som en flyghavre men med mycket mindre s.k. småax (15-26 mm). Längden kan variera upp till högst 90 cm och vippan allt från ensidig till spridd. Småaxen har borst men saknar flyghavrens behåring nedtill, och typiskt är de djupt kluvna blomfjällen (c. 5 mm) vilket kan ge ett intryck av en mikroskopisk "sillgaffel"! Ännu en egenhet hos purrhavren är att småaxen svartnar under mognaden och de drösar inte, dvs. faller inte ned, som hos flyghavren.

Nils Hylander angav i sin *Nordisk kärlväxtflora* (1953; sid. 284) arten som "Åkerogräs, särsk. bland vårsäd, förr ofta rikl. o. konst., numera trol. överallt sälls.; någon gång tillf. på rud.mark." Han menar dock att den odlades här och där i "de magrare tr. i sv. del. (sv. S, särsk. HI o. v. Sm)", alltså Halland och Småland. Vad vi misstänker är att arten idag förmodligen helt har försvunnit från det svenska fastlandet. På Jylland, där purrhavren länge odlades på de magra och sandiga jordarna, eftersökte NordGen (dåvarande

Nordiska genbanken) den under sommaren 2000 men utan framgång. Det verkar som om dagens rationella jordbruksdrift och effektiva frörensning har bidragit till att sopa bort en genresurs ur den nordiska floran.

Litteratur:

L L Johansen Bojesen & J Weibull (2001) Status for pur-havre i Danmark. URT 25: 90-93.

B Mossberg & L Stenberg (2003) Den nya nordiska floran. sid. 858.

Text och bild: Jens Weibull